

til at søge nærmere oplysninger om betydende industriledere og de største danske industrifirmaer.

Niels Chr. Sidenius
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Tor Bjørklund, *Om folkeafstemninger. Norge og Norden 1905-1994*, Oslo: Universitetsforlaget, 1997, 232 s.

I Norge er der gennemført seks folkeafstemninger, medens der i Danmark er gennemført 17 folkeafstemninger, seks i Island, fem i Sverige og to i Finland. Til gengæld blev de første folkeafstemninger i Norden afholdt i Norge, nemlig to afstemninger i 1905 om henholdsvis opløsning af unionen med Sverige og om monarki eller republik. Der er heller ikke megen tvivl om, at de norske folkeafstemninger er de bedst gennemforskede i Norden. Det er derfor ikke uden grund, at det er rimeligt at skrive en bog, som tager udgangspunkt i Norge for at foretage sammenligninger med de andre nordiske lande.

Bogens forfatter er ansat på Institut for Samfundsvidenskab ved universitetet i Oslo og har tidligere beskæftiget sig indgående med den norske EF-modstand, og det præger også denne bog, hvor de to norske folkeafstemninger i 1972 og 1994, der afviste norsk medlemskab af EF/EU, analyseres grundigt og sættes i relation til de øvrige fire norske folkeafstemninger.

Bogen er opdelt i seks kapitler.

I det første kapitel gennemgås idegrundlaget og de forskellige former for folkeafstemninger. De grundlæggende begreber, som vi herhjemme kender fra Alf Ross, præsenteres, der redegøres for gængse argumenter for og imod folkeafstemninger, og det diskuteres, om de nor-

ske folkeafstemninger, der formelt er frivillige og rådgivende - folkeafstemninger nævnes ikke i den norske grundlov - reelt er politisk bindende. Denne problemstilling er specielt interessant i Norge, hvor EU-modstandere i Stortinget forbeholdt sig retten til at stemme mod norsk medlemskab, selv om der havde været flertal ved folkeafstemningen. Dette havde reel betydning, fordi norsk medlemskab ville kræve kvalificeret flertal i Stortinget.

Denne problemstilling danner et velegnet udgangspunkt for kapitel 2, der handler om skiftende konjunkturer for folkeafstemninger. Bjørklund viser her, hvordan kravet om folkeafstemninger hverken kommer konsekvent fra venstre- eller højresiden i nordisk politik, hvordan det ikke altid er et våben, som oppositionen bruger mod regeringen, og hvordan den principielle holdning til direkte overfor repræsentativt demokrati ofte bestemmes af partiernes konkrete standpunkt til den sag, der dominerer den politiske dagsorden.

I kapitel 3 gennemgås folkeafstemningerne i de fem nordiske lande, og der gøres forståeligt nok mest ud af de seks norske folkeafstemninger (16 ud af 38 sider): De to afstemninger i 1905 om unionen med Sverige og valget af den dansk prins Carl som Norges konge, de to afstemninger i 1919 og 1926, som henholdsvis indførte og ophævede forbud mod salg af spiritus, og de to afstemninger om norsk medlemskab af EF/EU i 1972 og 1994. Ud over en række konkrete oplysninger om folkeafstemningerne i de nordiske lande er dette kapitel mest interessant ved forsøget på at tolke specielt de norske afstemninger ud fra tre funktioner som folkeafstemninger tillægges, nemlig som mindretalsvåben, som mæglingsinstrument og som lynafleder.

Kapitel 4 og 5 handler hovedsageligt om de norske folkeafstemninger, og der

til at søge nærmere oplysninger om betydende industriledere og de største danske industrifirmaer.

Niels Chr. Sidenius
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Tor Bjørklund, *Om folkeafstemninger. Norge og Norden 1905-1994*, Oslo: Universitetsforlaget, 1997, 232 s.

I Norge er der gennemført seks folkeafstemninger, medens der i Danmark er gennemført 17 folkeafstemninger, seks i Island, fem i Sverige og to i Finland. Til gengæld blev de første folkeafstemninger i Norden afholdt i Norge, nemlig to afstemninger i 1905 om henholdsvis opløsning af unionen med Sverige og om monarki eller republik. Der er heller ikke megen tvivl om, at de norske folkeafstemninger er de bedst gennemforskede i Norden. Det er derfor ikke uden grund, at det er rimeligt at skrive en bog, som tager udgangspunkt i Norge for at foretage sammenligninger med de andre nordiske lande.

Bogens forfatter er ansat på Institut for Samfundsvidenskab ved universitetet i Oslo og har tidligere beskæftiget sig indgående med den norske EF-modstand, og det præger også denne bog, hvor de to norske folkeafstemninger i 1972 og 1994, der afviste norsk medlemskab af EF/EU, analyseres grundigt og sættes i relation til de øvrige fire norske folkeafstemninger.

Bogen er opdelt i seks kapitler.

I det første kapitel gennemgås idegrundlaget og de forskellige former for folkeafstemninger. De grundlæggende begreber, som vi herhjemme kender fra Alf Ross, præsenteres, der redegøres for gængse argumenter for og imod folkeafstemninger, og det diskuteres, om de nor-

ske folkeafstemninger, der formelt er frivillige og rådgivende - folkeafstemninger nævnes ikke i den norske grundlov - reelt er politisk bindende. Denne problemstilling er specielt interessant i Norge, hvor EU-modstandere i Stortinget forbeholdt sig retten til at stemme mod norsk medlemskab, selv om der havde været flertal ved folkeafstemningen. Dette havde reel betydning, fordi norsk medlemskab ville kræve kvalificeret flertal i Stortinget.

Denne problemstilling danner et velegnet udgangspunkt for kapitel 2, der handler om skiftende konjunkturer for folkeafstemninger. Bjørklund viser her, hvordan kravet om folkeafstemninger hverken kommer konsekvent fra venstre- eller højresiden i nordisk politik, hvordan det ikke altid er et våben, som oppositionen bruger mod regeringen, og hvordan den principielle holdning til direkte overfor repræsentativt demokrati ofte bestemmes af partiernes konkrete standpunkt til den sag, der dominerer den politiske dagsorden.

I kapitel 3 gennemgås folkeafstemningerne i de fem nordiske lande, og der gøres forståeligt nok mest ud af de seks norske folkeafstemninger (16 ud af 38 sider): De to afstemninger i 1905 om unionen med Sverige og valget af den dansk prins Carl som Norges konge, de to afstemninger i 1919 og 1926, som henholdsvis indførte og ophævede forbud mod salg af spiritus, og de to afstemninger om norsk medlemskab af EF/EU i 1972 og 1994. Ud over en række konkrete oplysninger om folkeafstemningerne i de nordiske lande er dette kapitel mest interessant ved forsøget på at tolke specielt de norske afstemninger ud fra tre funktioner som folkeafstemninger tillægges, nemlig som mindretalsvåben, som mæglingsinstrument og som lynafleder.

Kapitel 4 og 5 handler hovedsageligt om de norske folkeafstemninger, og der

gennemføres her en dybtgående analyse dels af deltagelsen i de norske folkeafstemninger og dels af de regionale skillelinjer i afstemningsresultaterne.

Til sidst forsøges i kapitel 6 en tolkning af EU-afstemningerne, og selv om det komparative aspekt her er lidt stærkere, vender forfatteren hurtigt tilbage til Norge for specielt at forklare de regionale skillelinjer ud fra interviewdata om vælgernes sociale baggrund.

Fremstillingen er gennemgående på et højt samfundsvidenskabeligt niveau. De relevante begreber, teorier og fortolkningsmuligheder introduceres på en selvfolgelig måde, og deres anvendelighed til beskrivelse og forklaring virker som oftest overbevisende. Man kunne dog have ønsket sig lidt klarere svar ved kapitlernes slutning på de opstillede spørgsmål. En ikke-norsk læser vil nok også mene, at undersøgelsen af deltagelsen i de norske folkeafstemninger og afprøvningen af fremsatte forklaringer om krydspres som årsag til lavere deltagelse i folkeafstemninger end i valg bliver for detaljeret. Og dette gælder i endnu højere grad analysen af de regionale skillelinjer i kapitel 5. Her bruges uforholdsmæssig megen plads på at introducere center-periferi-betraktningen, opdelingen af Norge i politiske regioner og formuleringen af hypoteser om regionernes særpræg. Dette minder mest af alt om et indlæg i en standende debat i norsk samfundsvidenskab, og folkeafstemningerne kommer mere til at stå som endnu et udtryk for grundmønsteret i norsk politik end som værende af selvstændig interesse. Sagt på en anden måde går der her for meget i dybden, medens det komparative aspekt forsvinder. Til trods for, at dette kapitel mere minder om en løsrevet afhandling end om et kapitel i en monografi om folkeafstemninger, påvises der interessante

regionale sammenhænge både mellem folkeafstemninger om forskellige emner og mellem folkeafstemninger om samme emne på forskellige tidspunkter.

Alt i alt står bogen som en uomgængelig fremstilling af folkeafstemninger i de nordiske lande, men den efterlader et behov for virkeligt komparative analyser, idet den viser de muligheder, der åbner sig for sådanne analyser. Derfor skuffer den på en måde mere, end den tilfredsstiller de forventninger, som titlen lægger op til.

Palle Svensson
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Søren Rinder Bollerup og Christian Dons Christensen, *Nationalism in Eastern Europe. Causes and Consequences of the National Revivals and Conflicts in Late Twentieth-Century Eastern Europe*: London: Macmillan; New York: St. Martin's Press, 1997, 308 s.

Man ranker unægtelig ryggen og pudser institutnålen ved synet af denne bog. Det drejer sig om udgivelsen af et universitets-speciale skrevet af to tidligere studerende på Institut for Statskundskab, AU - en engelsksproget udgivelse på et anerkendt internationalt forlag, som samtidig er en udgivelse for det amerikanske marked. Det er jo ganske imponerende og kan nærmest gøre det ud for en anmeldelse. At der tillige er tale om en bog, der supplerer den eksisterende litteratur på området, er en ekstra, men bestemt ikke uvæsentlig fjer i hatten. Netop fordi de to forfattere med denne udgivelse - og i kraft af deres virke på instituttet i øvrigt - har vist, at de kan mere end deres fadervor og derfor i denne sammenhæng gør krav på at